

Instinkt, 12. 2. 2009

Jan Švejnar - Nalejme si čistého vína. Bude huř!

Milan Šíma

Těsně prohrál souboj s Václavem Klausem o Pražský hrad a zanechal v českých občanech velmi dobrý dojem. Také proto se na něj vrhly politické strany, aby ho získaly na své kandidátky. On ale dává přednost ekonomii před politikou.

* Proč jste se odmítl po prezidentské volbě více angažovat v české politice? Dostal jste nabídku na kandidaturu do Senátu od Strany zelených a od ČSSD dokonce na lídra volební kampaně do Evropského parlamentu.

Nad všemi těmi nabídkami jsem se samozřejmě zamýšlel. Jsem člověk, který bere všechny možnosti v úvahu. Dospěl jsem tak k názoru, že i kdybych byl sebelepší a sebeaktivnější senátor nebo poslanec, pro českou společnost by mělo daleko větší význam, kdyby se mi tady podařilo založit kvalitní think tank, to znamená jakési myšlenkové centrum.

* Nebojíte se, že vaše rozhodnutí – mimo prezidentských voleb se v české politice neangažovat – budou lidé brát negativně? Už při prezidentské volbě vám někteří vyčítali, že jste si takovou funkci v politice „neodpracoval“.

Podle mě stačí, když je veřejně činný, což já jsem. Snažím se zakládat nové instituce a dělám projekty, které jsou důležité. Ve světě najdete mnoho příkladů, kdy lidé nebyli příliš dlouho v politice a dostali se v ní až na vrchol.

* Napadá vás třeba nějaký americký prezident z poslední doby, který by to dokázal? Mě ne.

Zrovna Obama je tomu velice blízko. Senátorem byl jen jeden necelý termín a do politiky přišel z akademické sféry.

* Nemrzí vás, že vás premiér Topolánek neoslovil, abyste se stal členem jeho poradního ekonomického týmu, který má navrhnout, jak by měla vláda řešit současnou krizi? Martin Bursík vás prý navrhoval.

Tak to mě nemrzí. Já nikdy neměl problém poradit lidem a nepotřebuji k tomu nějakou formální funkci.

* Možná se vám tím premiér „pomstil“ za to, že jste kandidoval proti jeho kandidátovi na prezidenta.

Já bych to ani tak nebral. Myslím, že to neznamená nic velkého. Debata o krizi je mnohem širší. Rada s něčím přijde, vnější lidé – jednotlivci jako já – budou nějak argumentovat, takže diskuse se povede i mimo ekonomickou radu vlády.

* Zaznamenal jste už nějaký zajímavý návrh od členů ekonomické rady?

Zatím toho moc zveřejněno nebylo. Spíš takové obecné principy. Problém je možná v tom, že víc lidí se má na něčem shodnout. A proto bude chvíli trvat, než najdou společný jazyk. Takto velká rada je trochu nemotorná.

* Martin Jahn – jako zástupce Škodovky v radě – navrhl zavést tzv. šrotovné. Tedy aby lidé dostali při koupi nového auta peníze za své staré. Co si o tom myslíte?

To není nejšťastnější řešení. Podporuje to samozřejmě průmysl, který je pro nás důležitý, nicméně si myslím, že jsou efektivnější způsoby, jak využít státní peníze.

* Co byste poradil české vládě vy?

Myslím, že by bylo prospěšné podstatně snížit všechny daně a odvody z mezd. To by mělo zabránit nezaměstnanosti, protože se pracovní síla velmi zlevní. Lidé zůstávají produktivní a má to i druhý efekt, kdyby nepracovali, tak by jim stát musel platit dávky v nezaměstnanosti.

* Co kdyby stát začal zadávat soukromým firmám velké veřejné zakázky? Co třeba teď dostavět Temelín, o čemž někteří uvažují?

To je určitě dobrý princip, ale je potřeba najít ty správné investice. Temelín toho možná může být příkladem, na druhou stranu je příliš kontroverzní.

* Co dalšího bychom mohli udělat?

České exportní firmy by se měly soustředit na hledání nových trhů. Naše výhoda je, že jsme malá ekonomika. Takže to nemusí být tak velký problém jako pro Čínu nebo USA.

* Jaký další vývoj ekonomické krize odhadujete? Myslíte si, že už je teď bankovní sektor relativně „pročištěný“?

Právě že není. Stále tam jsou problematické půjčky a finanční instrumenty. To je důvod, proč finanční sektor nefunguje ještě stoprocentně. Mám obavu, že především ve Spojených státech nejsou některé instituce v dobré kondici.

* Můžete uvést nějaký konkrétní příklad?

Bank of America nedávno koupila investiční společnost v problémech – Meryll Lynch. Byla to zajímavá transakce. Jednu z největších a nejrenomovanějších firem na Wall Streetu koupila banka, která má sídlo v Karolíně. To je, jako by si někdo z Berouna koupil pražskou banku. Najednou se ale před pár týdny ukázalo, že Bank of America má obrovské manko a stát musel velmi rychle intervenovat čtyřiceti miliardami dolarů, aby ji zachránil.

* Jak velký bude dopad finanční krize na reálnou ekonomiku?

Je to podobné jako ve třicátých letech. Dopad do reálné ekonomiky zatím ale není tak tvrdý. Nezaměstnanost ve Spojených státech tehdy dosáhla dvaceti procent. Neočekával bych, že hloubka propadu bude teď tak propastná. Nicméně zátěž na ekonomiku je velmi obdobná.

* Myslíte si, že zažijeme bankroty velkých firem? Typu Chrysler nebo Toyota?

Nevyloučil bych to. Teď se nám to zdá úplně nemožné, ale vzpomeňte si na mamutí letecké společnosti PanAm nebo TWA, a přesto zmizely.

* Jaký to bude mít vliv na naši ekonomiku, která je velmi závislá na automobilovém průmyslu? V krizi lidé auta většinou nekupují.

Dopad na nás bude tvrdý. Vždy jsem tvrdil, ať využijeme investice do tohoto odvětví, ale ať se zároveň snažíme se rychle přeorientovat i na jiné věci. Bohužel nás krize doběhla dřív, než jsme to stačili udělat. Zrovna jsem ale dostal zprávy o tom, že fabia si v Německu vede docela dobře a že se znovu začne ve Škodovce vyrábět. Spotřebitelé budou kupovat levnější, menší a ekonomičtější auta.

* Ministr financí Kalousek odhaduje růst HDP v tomto roce na 1,4 procenta. Co si o tom myslíte?

To je podle mě hodně optimistické. Je potřeba si nalít čistého vína a říct, že nás čekají horší časy.

* Jak mohou vypadat?

Je optimističtější scénář a je negativní scénář. Na příkladě ze Spojených států si dovedu představit, že nezaměstnanost může jít u nás až na deset procent a hospodářský pokles může dosáhnout třeba i pěti procent.

* Kdy může krize skončit?

To se těžko odhaduje. Myslím, že Americe to potrvá ještě tento rok, než se vzchopí.

* Jen jeden rok? To jste mezi ekonomy spíše optimistou.

Říkejme tomu pozitivnější scénář. Amerika je pružná, takže jde rychle dolů, ale také rychle nahoru. Evropský pokles bude mělčí, ale o to může být delší.

* Za jak dlouho by se podle vás měly akciové trhy dostat na svou původní úroveň?

Je sice možné, že ještě nastane nějaký pokles, ale myslím, že trhy jsou zřejmě už blízko svého dna. Samozřejmě, že se nevrátí hned na svou původní úroveň, ale pak to půjde strašně rychle nahoru. Během jednoho, dvou dnů třeba o padesát až šedesát procent.

* Co to způsobí?

Změna očekávání investorů. Očekávání jsou strašně důležitá. Teď jsou všichni pesimističtí. Ale je dost peněz, které takzvaně „sedí vedle“ a čekají na změnu.

* Kdy by k tomu mohlo dojít?

Těžko říct. Podle mě jedno nebo dvě čtvrtletí před tím, než se americká ekonomika odlepí od země. Je možné, že se to stane koncem tohoto roku nebo začátkem příštího, nebo o pár měsíců později. Ale nevsadil bych si na to kdy. Nikdo to není schopen dobře odhadnout. Jakmile by to uměl, tak je z něj milionář.

* Ještě bych se rád zeptal, v jaké fázi jsou vaše plány na zřízení českého „think tanku“, o kterém jste mluvil na začátku rozhovoru?

Nechci klást velký důraz na to, kdy bude založen, ale spíše na to, aby byl založen dobře. Je to velký projekt, který je potřeba finančně zajistit, aby získal nezávislost. Zda vznikne o pár měsíců dřív nebo později, to dlouhodobě nehraje žádnou roli.

* Kolik myslíte, že bude váš „think tank“ stát?

Bavil jsem se o tom s lidmi v Anglii a západní Evropě. Roční rozpočet odhaduji okolo třiceti milionů korun. Aby opravdu dobře fungoval, je dobré, když je polovina z této částky výnosem z jeho vlastního jmění. Takže potřebujeme tři sta milionů korun. Při šesti- až sedmiprocentním výnosu z nich získáte patnáct milionů ročně, které je potřeba zdvojnásobit granty a různými kontrakty na celkových třicet milionů. Za posledních devět měsíců jsem navštívil okolo sta podniků a podnikatelů. Lidí, kteří jsou zámožní a mají určitý širší rozhled.

* Už přemýšlím, koho z bohatých Čechů jste oslovil a koho současná krize příliš nezasáhla. Napadá mě Zdeněk Bakala, Petr Kellner nebo Martin Roman.

Nebudu říkat, koho jsem oslovil, protože vše je zatím ve fázi jednání. Důležité je, aby to nebyl jenom jeden člověk nebo jedna firma. Proto bude mnohem lepší, když to vznikne díky úsilí velké skupiny lidí. Můj cíl je založit opravdu silnou, nezávislou a velmi prospěšnou instituci. Ta pak bude moci připravovat nezávislé analýzy, data a shromažďovat fakta, která se dají používat v diskusích, ať už v parlamentu, ve vládě nebo na veřejnosti.

Jan Švejnar, 2. 10. 1952 v Praze, Vystudoval ekonomii na Cornell University a Princeton University N Je spoluzakladatelem a předsedou Řídícího a dozorčího výboru CERGE-EI N V letech 1992 – 1998 působil jako zakládající ředitel Národohospodářského ústavu AV ČR N Od roku 1996 je profesorem na University of Michigan N V letech 1994 – 2003 působil jako ekonomický poradce prezidenta Václava Havla N V roce 2008 neúspěšně kandidoval na prezidenta ČR